

חידושי הר"י מלוניל

לרבינו יהונתן ב"ר דוד הכהן

מסכתות

עבודה זרה, הוריות

על פי כ"י

עם ביאורים והערות, ציונים ומקורות

מאת

חברי מכון התלמוד הישראלי השלם

הוצאת מכון התלמוד הישראלי השלם ע"ש הרב הרצוג ירושלים ע"ר

יד הרב הרצוג – איחוד מפעלים תורניים-ספרותיים (אמ"ת)

ירושלים תש"פ

שמעון, דכי שרי ר' שמעון היכא שאינו מתכוין, הני מילי היכא דלא איפשר, כגון ספסל גדול, אבל ספסל קטן, דאיפשר להגביהו על כתיפיו וקא גריר ליה [על] הקרקע, אסיר. ואביי שרי, דסבירא לה דבכל ענין שרי ר' שמעון⁸⁴, וסבר ליה כותיה⁸⁵. ואיכא דאמרי. דרבא [ד]אסר, לא אסר אלא אליבא דר' יהודה, ולא אליבא דר' שמעון⁸⁶. כי פליגי, דלא איפשר. שאין דרך אחרת לעבור, (לא) [אלא] שמתכוין ליהנות בעברו שם. רבא אסר אפי' ⁸⁷ לר' שמעון⁸⁸, כיון שמתכוין, דאליבא דר' שמעון הכל תלוי בכונתו, אף על פי דלא איפשר אסיר. ואלא ⁸⁹ דמכוין אף על גב דאיפשר שרי, לא מבעיא אליבא דר' שמעון, דכיון דליכא תרויהו לאיסור, איפשר, וקא מיכוין, אבל באיפשר ולא קא מיכוין, או מיכוין ולא איפשר, חדא דינא אית להו, ושרי בתרויהו⁹⁰, אלא אפי' לר' יהודה דאסר כשאין מתכוין, הני מילי דהא איפשר לו

גב דאין בו סכנה, שרי לכתחלה. אם רפואה זו הערלה על ידי אכילה, [כיון] שלא היה בו סכנת נפשות, אסיר.

הבאה לו לאדם בעל כרחו. כגון [ריח] רע⁸² מקטורת של ע"ז העובר בדרך רשות הרבים הסמוכה לע"ז, מתכוין ליהנות ממנה, אלא בעל כרחו נהנה ממנו. מותרת. ולא אמרינן להחזיר לאחוריו ולא ילך באותה הדרך כל שאותו ריח רע⁸² שם. אפשר. שיכול העובר בדרך אחרת, ואינו רוצה לעבור אלא בדרך זו, כל זה הוא⁸³ מתכוין ליהנות באותו ריח. כולי עלמא לא פליגי דאסיר. לר' שמעון דסבירא ליה דבר שאין מתכוין מותר, הני מילי דלא מיכוין, אבל דקא מיכוין, אסיר. כי פליגי. אביי דאפשר לילך בדרך אחרת, אבל הולך בדרך זו אינו מתכוין ליהנות [ליהנות]. רבא אסר, אפי' לר'

שרבי יהודה אוסר, דסבירא ליה דבר שאין מתכוין אסור, וקמ"ל שגם רבי שמעון אוסר. ובה אביי חולק וסובר שלפי רבי יהודה אין זה נחשב דבר שאין מתכוין, וראה עוד להלן הערה 90 שיש לומר שבאינו אפשר וקא מכוון אביי סובר שרבי שמעון מתיר. רבנו בפירושו למסכת פסחים כתב שאליבא דרבי שמעון אם התרו בו בכהאי גוונא, לוקה. ⁸⁹ מכאן ואילך מתבאר שיטת אביי, ונראה שיש כאן חסרון ותחילת המשפט משובשת. ואולי צ"ל כעין זה: "ו(אלא) [ואף על גב] דמכוין, (אף על גב דאיפשר) [כיון דאי אפשר], שרי". ⁹⁰ לכאורה מפורש בדברי רבנו שאביי (ראה הערה קודמת) סובר שרבי שמעון מתיר בלא אפשר ומכוון, וראה גם לעיל הערה 87 ולהלן הערה 92, וכן הערה 96. וקצת ראייה לכך אפשר להביא מדברי הרי"ף (ט, ב בדפי הרי"ף, וכן במסכת פסחים ו, ב בדפי הרי"ף) שכותב באיכא דאמרי בסתם שנחלקו אביי ורבא בלא אפשר ומכוון ולכאורה נראה שחולקים גם אליבא דרבי שמעון, ועוד, שהרי"ף פוסק הלכה כרבא, ולכאורה אם לא

כינוי גנאי. ⁸³ "כל זה הוא", אולי צ"ל: "כל זה הוא זמן שהוא". ⁸⁴ משמע שרבנו את מחלוקת אביי ורבא בדומה למחלוקת רבי רבה ועולא אליבא דרבי שמעון במסכת שבת (ט, ב) האם בספסלים קטנים (שאפשר להגביהם לנדרם) מודה רבי שמעון שאסור (וראה גם בספסל פסחים כה, ב ד"ה אביי). ⁸⁵ כלומר, סובר שרבי שמעון מתיר וקיי"ל כוותיה, אבל יהודה אוסר. ⁸⁶ רבנו מפרש כאן את מה שכתב הרי"ף (ט, ב בדפי הרי"ף): "איכא דאמרי שאין קא מיכוין, היינו פלוגתא דרבי יהודה ורבא, ומפרש שלפי זה באפשר ולא קא מיכוין אוסר רק אליבא דרבי יהודה, בניגוד ללישנא שרבא אוסר אליבא דתרויהו (וקצת דוחק להבין "ורבא דאסר..." שהרי לדינא רבא אינו אוסר שכן הלכה כרבי שמעון, ועוד שלא נחלקו בזה ורבא). ⁸⁷ ממה שכותב רבנו שרבא אוסר לרבי שמעון (וכן לשון רבנו בפירושו בספסל פסחים) נראה שרבא עצמו סובר שיותר פשוט

[פרק חמישי]

[אלא]³ בעיתותי ערב, שכבר נתחייב לו כל שכרו ממה שעשה במלאכת היתר⁶, דמשום אותה חבית של יין נסך אינו מרבה לו הגוי בשכרו, ולא שכר יין נסך קא שקיל. אי נמי ששכרו לחביות של שמן⁷, דהן היתירא, ואמר לו על כל חבית וחבית בין שהיא גדולה בין שהיא בינונית, אתן לך פרוטה מכל אחת ואחת⁸, ובחצי היום אמר לו שיעביר לו עשרה חביות של יין נסך, ששכרו מותר⁹, כלומר, שכר חביות של שמן מותר, ושכר אותן עשרה חביות של איסור שהן עשרה פרוטות, יוליכם לים המלח, שהרי אינו מעורב שכר חביות¹⁰ בשכר חבית האחרת אלא כל אחת ואחת בפני עצמה, והילכך אותו (של) שכר של אותן חביות של היתירא מותר. אבל אם אמר לו מאה חביות אלו במאה פרוטות,

ב, א] השוכר את הפועל וכו'. כלומר, גוי בשכר פועל ישראל לעשות עמו ביין נסך, כגון להוליך לו חביות של יין נסך ממקום למקום וכיוצא בזה. שכרו אסור. כלומר, כל אותו שכר שנוטל הפועל, צריך שיוליכנו דווקא לים המלח, שהרי נשתכר באיסורי הנאה. וקנסא קנסו אותו חכמים שלא ישכיר עצמו לדבר שהוא אסור בהנאה ומאיס, כע"ז וכיין נסך. מה שלא קנסו במי שמשכיר עצמו לערלה וכלאי הכרם, שהרי שנינו מדרך וקידש בדמיהן מקודשת, דאע"ג דאסור, אבל לא מאיס כל כד². שפרו. זה הגוי לזה הפועל ישראל, כדי לעשות עמו מלאכה אחרת. דהיתירא. אף על פי שאמר לו. הגוי לזה הפועל, העביר לי שנים חביות או שלשה³ של יין נסך, שכרו מותר. ומוקים לה בגמ'⁴ שלא אמר לו

5. התוספת על פי הנמוקי יוסף. 6. רבנו מפרש שלעיתותי ערב ביקש שיעביר לו חבית של יין נסך לאחר שנתחייב לו כל שכרו על חביות היתר, וכן היא שיטת התוספות להלן (סה, א ד"ה הא), וע"ש מאי קמ"ל מתניתין. וראה עוד מה שכתבו התוספות שם בדעת רש"י ומה שכתב על דבריהם בלחם סתרים. 7. "חביות של שמן", דוגמא בעלמא לחביות דהיתירא. 8. רבנו מפרש שנותן לו לכל חבית פרוטה, בין שהחבית גדולה ובין שהחבית קטנה. אולם הנמוקי יוסף שינה מלשון רבנו, ופירש שנותן לו לכל חבית "לפי גדולה או קוטנה". ונראה שרבנו לא פירש כנמוקי יוסף, שאם כן, הרי זה פשוט ששכר חביות היתר, מותר. אבל כשנותן לכל חבית פרוטה, בין גדולה ובין קטנה, היה מקום לומר שנוטל על חבית קטנה של היתר פרוטה שלמה בתמורה למה שהסכים לקבל רק פרוטה על חבית גדולה של איסור, ונמצא ששכר האיסור פתוך בתוך שכר היתר, וקמ"ל שלא אמרינן כן. ראה עוד גם להלן בהערה 12. 9. [=שעל כך אמרו ששכרו מותר]. 10. נשע"ל: "חבית זר".

1. רבנו מפרש שקנסו בעבודה זרה וכיין נסך משום שהם מאוסים, וכן מבואר במסכת ביצה (לט, א) בעבודה זרה מאיסה. ומדברי רבנו עולה שהקנס שקנסו חכמים לא נאמר רק על יין נסך אלא כל ענייני עבודה זרה, וכן כתב הריטב"א, וראה גם בחידושי הראב"ד לעיל (יט, ב). 2. רבנו מפרש שקנסו את שכר הפועל בעבודה זרה ויין נסך, משום מיאוסם. ונראה שאין הכוונה שהם מאוסים בעיני הפועל, שאם כן זו סברה לומר שאין צורך לקנסו שהרי ממילא כדילי מינה (כביצה לט, א: עבודה זרה דמאיסה יבדילי אינשי מינה, לא גזרו ביה רבנן), אלא משום גודל מיאוסם כלפי שמיא חשו חכמים שלא יתקרב האדם לשום עניין מענייני עבודה זרה, והרחיקוהו אפילו משכר פעולתה. עיין עוד באנצ"ת ערך יין נסך (ציון 438 ואילך) טעמים נוספים לקנס. 3. במשנה נאמר "העבר לי 'חבית' של יי"ג", ורבנו כאן נוקט בדוגמה של שתי חביות או שלוש, אולי להשמיענו שלא דווקא חבית אחת, ובהמשך הדיבור כותב רבנו שאמר לו להעביר עשר חביות של יי"ג. 4. ההסברים של אב"י ורבא בגמרא להלן סה, א.